

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

Захисник духовних скарбів

До-200 річчя з дня народження

І. С. Тургенєва

Бібліографічний покажчик

Славутич 2018

Цей бібліографічний покажчик підготовлений відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене відзначенню у 2018 році 200-річчя від дня народження І. С. Тургенєва – одного із найвидатніших російських письменників-реалістів XIX сторіччя, публіциста, драматурга, перекладача, члена-кореспондента імператорської Академії наук.

Покажчик містить біографію, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість Івана Тургенєва.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:	Панова Л. І., Соловйова Л. О., Янченко О. О.
Комп'ютерний набір:	Соловйова Л. О.
Відповідальна за випуск:	Портная Н. В.

ТУРГЕНЄВ, Іван Сергійович – російський письменник. Тургенєв народився у сім'ї Сергія Миколайовича та Варвари Петрівни Тургенєвих. Його батько, відставний кавалерійський офіцер, належав до давнього дворянського роду, мати – до багаті поміщицької сім'ї Лутовинових. Дитинство Тургенєва минуло у батьківському маєтку, Спаському-Лутовинові, що поблизу м. Мценська Орловської губернії, а першим його вчителем був кріпосний секретар його мами Федір Лобанов. У 1827 р. Тургенєв переїхав із родиною у Москву, де продовжив свою освіту спочатку у приватних пансіонах, а згодом під керівництвом московських учителів. До чотирнадцяти років Тургенєв вільно розмовляв трьома іноземними мовами і встиг ознайомитися із найкращими творами європейської та російської літератури. У 1833 р. він вступив у Московський університет, а наступного року перевівся у Петербурзький, у якому закінчив у 1837 р. словесний відділ філософського факультету.

У студентські роки Тургенєв почав писати. Його першими поетичними спробами були переклади, невеликі поеми, ліричні вірші та драма «Стено» (1834). Проте зацікавлення Тургенєва ще не були зосереджені на літературній творчості. Навесні 1838 р. він поїхав за кордон, його вабив Берлінський університет, що був у той час центром вивчення філософії Г. В. Ф. Гегеля. У Берліні Тургенєв слухав лекції із класичної філології, філософії й історії, а в 1841 р. повернувся у Росію.

Перші два роки на батьківщині присвячені пошукам царини діяльності. Спочатку Тургенєв мріяв про викладання філософії і склав магістерські іспити, що давали право на захист дисертації й отримання кафедри. Проте шлях до викладацької діяльності виявився закритим, оскільки надій на відновлення кафедри філософії у Московському університеті, де Тургенєв збирався працювати, не було. У 1843 р. його зарахували у канцелярію міністра внутрішніх справ, але Тургенєв незабаром

розчарувався у своїх сподіваннях і через два роки пішов у відставку.

Того самого року Тургенєв опублікував поему «Параша», а трохи пізніше з'явився співчутливий відгук про неї В. Белінського. Ці події вирішили долю Тургенєва: віднині література стала для нього головною справою життя. Він пробував себе у найрізноманітніших жанрах: ліричні вірші перемежовувалися критичними статтями, вслід за «Парашею» з'явилися віршовані поеми «Розмова» (1844), «Андрій»(№5), «Поміщик» (1845); водночас були написані прозові повісті й оповідання – «Андрій Колосов»(1844), «Три портрети» (1845), «Бретер» (1846), «Петушков» (1847). Окрім того, Тургенєв писав ще й п'єси – драматичний нарис «Необережність» (1843) і комедію «Безгрошів'я»(1846). Використовуючи ліричні мотиви і типові характери, введені у літературу першими російськими реалістами, Тургенєв намагався переосмислити їх у дусі тверезо-аналітичного, соціального реалізму 40-х рр. І все ж таки всі його пошуки звелися до естетичних канонів «натуральної школи».

Тим часом у житті Тургенєва відбувся глибокий злам. Ще у 1843 р. він познайомився зі знаменитою французькою співачкою Поліною Віардо, котра гастролювала у Петербурзі. У 1845 р. він на певний час поїхав із нею у Францію, а на початку 18 р. покинув Росію вже надовго. Майже три роки прожив він спочатку у Німеччині, потім у Парижі та Куртавнелі, маєтку родини Віардо. Від'їзд позбавив Тургенєва звичного літературного та світського середовища, нові умови життя спонукали його самозаглибитися і багато чого в собі переоцінити. Він досяг справжнього професіоналізму у творчості, а його погляди на мистецтво стали простішими. У закордонному усамітненні оживали давні враження, що збереглися з дитинства, від часу поїздок на полювання у Спаське. Так зароджувалися «Записки мисливця» («Записки охотника»), які зробили Тургенєва відомим.

Ще перед від'їздом письменник передав у журнал «Современник» нарис «Гхір і Калинич» («Хорь и Калиныч»). Несподіваний успіх нариса, опублікованого на початку 1847 р., наштовхнув Тургенєва на думку написати цілий ряд схожих. Упродовж п'яти років вони з'являлися один за одним на сторінках «Современника», а в 1852 р. автор видав їх окремою книжкою. Етнографічні картини на очах перетворюються у своєрідну епопею про народне життя.

«Записки мисливця» відіграли межову роль у творчості Тургенєва. Звернувшись до народного життя, він знайшов, нарешті, ту тему, яка дала йому можливість бути водночас спостерігачем фактів і універсальним мислителем, аналітиком і ліриком, нещадним критиком дійсності і творцем її поетичної «апофеози». Видатною була роль книжки Тургенєва і в розвитку всієї російської літератури. Вона проклала шляхи «Війні і миру» Л. Толстого, романам Ф. Достоевського, поемам М. Некрасова, сатиричному епосу М. Салтикова-Щедріна.

У 1850 р. Тургенєв повернувся у Росію, де зблизився з М. Некрасовим і колом «Современника». Проте, у 1852 р., його несподівано заарештували за опублікування (в обхід цензури) статті, присвяченої пам'яті М. Гоголя. Після місячного арешту Тургенєв, за розпорядженням Миколи I, був висланий у свій маєток без права виїзду за межі Орловської губернії. У 1853 р. покарання було трохи пом'якшене дозволом приїжджати у Петербург, але право виїзду за кордон було повернене тільки у 1856 р. Час арешту і перебування у Спаському, власником якого Тургенєв став ще у 1850 р. після смерті матері, дав новий поштовх творчим пошукам письменника.

Пошукам нових форм сприяв досвід драматургії, якій письменник віддав чимало сил у попередні роки. Паралельно з народними оповіданнями він написав цілий ряд п'єс: «Де тонко — там і рветься» (1847), «Дармоїд» (1848), «Холостяк» (1849) тощо, хоча драматургія виявилася для нього лише творчою лабораторією. У період арешту і заслання Тургенєв спробував

перейти до нових форм зображення народного побуту: написав повісті «Муму» (1852) і «Заїзд» («Постоялый двор», 1852), де «прости, прозорі лінії» об'єктивної манери змінили попередню тургеневську стилістику. Це стосується і наступних творів письменника: «Щоденник зайвої людини» («Дневник лишнего человека», 1850), «Два приятелі» («Два приятеля», 1853), «Затишшя» («Затишье», 1854), «Листування» («Переписка», 1854), «Яків Пасинков» («Яков Пасынков», 1856). У кожній із названих повістей з'являється герой, котрий зазнає невдачі у своїх спробах зайнятися корисною діяльністю чи знайти особисте щастя. Такого героя вирізняють високі ідеали, відчуженість від офіційного життя суспільства, від міщанського побуту. І водночас – практична безпомічність, постійний розлад між словом і ділом. Причиною драми «зайвої людини» (тургеневська формула згодом стала загальноприйнятою) Т. вважав зіткнення її духовних інтересів і устремлінь із російським суспільним устроєм, диким, закостенілим, відсталим.

У своєму першому романі «Рудін» («Рудин», 1855), написаному у розпал програної Кримської війни, на порозі великих історичних змін, Тургенев намагається осмислити цю епоху, виокремивши у ній найважливіше, і найважливішою суспільною проблемою недавнього минулого стала для нього саме проблема «зайвої людини». У життя інших дійових осіб роману Рудін входить як пророк. Проте незабаром виявляється, що він не позбавлений марнославства та кокетства. Потім буде відверто сказано про його суєтність, дріб'язковість, деспотизм, а поряд зазвучить тема людської надщербленості героя, котрий не здатний любити, ошчасливити іншу людину, не здатний до наполегливих зусиль, до повсякденної праці, до творчих радощів і звершень. Проте в епілозі роману спосіб і масштаб змалювання героя різко змінюються. Усе дрібне, тривіальне, егоїстичне у Рудині відходить на другий план як щось несуттєве. Відкривається глибинна – подвижницька – сутність його життєвої позиції: перед читачем – трагічний герой, котрий намагається слугувати істині та добру, але саме в цьому

прагненні він зіштовхується з усім суспільним ладом сучасної йому Росії.

У «Рудіні» склалася своєрідна форма тургенівського роману, де розвиток сюжету концентрується навколо однієї напруженої колізії, обмежуються просторово-часова сфера та коло дійових осіб, розгорнутий психологічний аналіз замінюється лаконічним відбором характерних деталей, різними формами об'єктивного саморозкриття героїв.

Тим часом уряд Росії наприкінці 1857 р. оголосив про свій намір звільнити селян від кріпацтва, а наступного року розпочалася підготовка реформи. Хвилювання та сподівання прихильників змін захопили Тургенєва: після майже дворічної поїздки по Західній Європі він улітку 1858 р. повернувся у Росію і відразу занурився в атмосферу суспільного пожвавлення. Усе коло назрілих проблем відобразилось у лірично-філософських повістях Тургенєва: «Фауст» (1856), «Поїздка у Полісся» («Поездка в Полесьє», 1853-1857), «Ася», «Перше кохання» («Первая любовь», 1860). Виникла своєрідна форма елегії у прозі, що допомогла Тургенєву осягнути деякі важливі особливості суспільно-історичної ситуації середини ХІХ ст. Однією із головних прикмет часу для Тургенєва став процес внутрішнього звільнення особистості. Водночас у цих повістях визріває думка про рятівничість «ланцюгів обов'язку», думка про самозречення як найнадійнішу моральну позицію перед лицем непідвладних людині законів буття. Ця думка найповніше обґрунтована у романі «Дворянське гніздо» («Дворянское гнездо», 1858).

У «Дворянському гнізді» змальовані не просто долі окремих людей, ідеться про історичну долю всього дворянства. Відтворюючи родовід сім'ї Лаврецьких, Тургенєв показує, як після указу про «вольності дворянства» від покоління до покоління посилювалися культурний розрив і соціальні суперечності між дворянством і народом. Письменник намагається знайти у дворянському середовищі обнадійливі

ознаки морального оновлення, і з цією метою вводить у роман героїв нового типу – відкритих, чесних, вільних від егоїзму, амбіцій, рефлексії й інших історичних вад «зайвих людей». У суперечці із поверховим, самовдоволеним бюрократом-західником Паншиним герой роману Федір Лаврецький формулює скромну, але шляхетну програму: «Орати землю... і намагатися якомога краще її орати». Пафос справи вперше поєднався у Тургенєва із високою поезією кохання. Кохання Лаврецького до Лізи Калитинової змінює його душу, уможлиблює гармонійний ідеал, що об'єднує «чесну працю», щастя «на все життя», непохитні моральні принципи і віру у високий сенс людського існування.

Через п'ять місяців після появи «Дворянського гнізда» Тургенєв розпочав роботу над романом «Напередодні» («Накануне»). У 1860 р. роман був опублікований і, на відміну від «Дворянського гнізда», спричинив бурхливу, суперечливу реакцію. Героїню свого роману Тургенєв поставив перед вибором. Олена Стахова уособлювала молоду Росію, яка охоплена спрагою змін. На місце її обранця претендують учений, художник, чесний чиновник і революціонер. І коли Олена віддала перевагу «бродязі, різночинцю» революціонеру Інсарову, це сприймалося як відповідь на логічне читацьке запитання: який тип діяча найпривабливіший для сучасної російської молоді?

Трагічний характер новітніх конфліктів Тургенєв спробував показати у новому творі – романі «Батьки і діти» («Отцы и дети», 1862). Читач бачить господарські негаразди, закостенілість і безсилля адміністрації, зубожіння народу, розклад традиційного побуту, зруйнування одвічних зв'язків селянина із землею, общиною, сім'єю. На цьому фоні розгортається суперечка про шляхи порятунку Росії, що ведуть герої, котрі представляють дві основні партії російської інтелігенції. Програма лібералів, головним захисником якої виступає Павло Петрович Кирсанов, поєднує ідеї гідності та

прав особистості, самоповаги, честі, свободи та думку про велике значення землеробської общини і патріархальної сім'ї.

Лібералам протиставлений «нігіліст» Базаров, у якому читач легко впізнавав виразників ідей і настроїв революційної молоді. Базаров проголошує ідею «цілковитого і нещадного заперечення», не визнаючи жодних меж при її втіленні. Існуючий світ повинен бути зруйнований дощенту — інакше Росія ніколи не вийде із замкнутого кола механічних змін. Герой не менш категорично заперечує кохання і поезію, музику і красу, філософське мислення і сімейні стосунки, такі моральні категорії, як обов'язок, право, зобов'язаність. Виступаючи свідомим і нещадним противником традиційного гуманізму, Базаров протиставляє йому істини природознавства, що стверджують жорстоку логіку життя-боротьби.

У суперечках із Павлом Петровичем Базаров легко перемагає. Проте все це лише частина істини. Тургенєв проводить свого героя колами життєвих випробувань, які й виявляють зі справжньою повнотою й об'єктивністю правоту і неправоту Базарова. Вихід роману спричинив гучний літературний скандал. Письменник був приголомшений і кричущою суперечливістю відгуків, і суб'єктивною однобічністю більшості з них. Ображений і розчарований, він знову поїхав за кордон і впродовж кількох років майже не писав. У першій половині 60-х рр. Тургенєв опублікував лише невелику повість «Привиди» («Призраки», 1964) і лірично-філософський етюд «Досить» («Довольно», 1865), де прозвучали сумні думки про ефемерність усіх людських цінностей.

Проте відмовитися від активної участі у літературному та суспільному житті Тургенєв не зміг. У Баден-Бадені і в Парижі, де він провів більшу частину останніх двадцяти років життя, його, як і раніше, хвилювали перипетії політичної боротьби у Росії, наслідки ліквідації кріпацтва. У 1867 р. письменник закінчив роботу над романом «Дим» («Дым»). У «Димі» Тургенєв різко відійшов від звичної для нього жанрової

структури, сконцентрованої навколо головного героя та героїні. Сюжет нового роману розгалужується на кілька майже самостійних ліній, пов'язаних між собою здебільшого смисловими перегуками. Роман наповнюється сатиричними та публіцистичними мотивами, раніше мало властивими манері Тургенєва.

У ці роки відновлюється давня зацікавленість Тургенєва народною темою. Продовженням спроб створити російський епос стала робота Тургенєва над повістями «Бригадир» (1866), «Нещасна» («Несчастная», 1869), «Дивна історія» («Странная история», 1870), «Степовий король Лір» («Степной король Лир», 1870), «Стук... стук... стук!...» (1871), «Пунін і Бабурин» («Пунин и Бабурин», 1874) та ін. На перший погляд, Тургенєв воскрешає тут поезику «натуральної школи», що підпорядкувала зображення людей і подій завданням соціальної типізації. Проте щільність і конкретність соціально-побутових характеристик, детальне змалювання середовища, що оточує героїв, вступають у нове, плідне поєднання з універсально-філософським осмисленням характерів і ситуацій. Тургенєв змальовує типи, які втілюють кореневі риси національного характеру.

Не меншою була зацікавленість Тургенєва прихованими ресурсами людської природи взагалі. Прагнення пізнати їх втілилося у цілій групі «таємничих повістей»: «Собака» (1870), «Сон» (1877), «Пісня торжествуючого кохання» («Песнь торжествующей любви», 1881), «Клара Мілич» («Клара Милич», 1883). Тургенєв змальовує явища людської психіки, які вважалися тоді недосяжно загадковими: його приваблюють дивні збіги у бажаннях і вчинках різних людей, таємниці спадковості, загадки психології сну, приклади незрозумілої влади померлих над почуттями та волею живих, гіпноз, галюцинації, незрозумілі передчуття і т. п.

Зацікавленість масштабним, узагальнюючим осмисленням життя по-іншому виразилася у зверненні Тургенєва до мемуарного жанру. Упродовж 70-х рр. формувався і

неодноразово поповнювався цикл мемуарно-автобіографічних нарисів «Літературні і життєві спогади», де письменник намагався пов'язати власну долю з історичними долями свого покоління. На початку 1877 р. Тургенєв видав роман «Новина» («Новь»), у якому змалював «ходіння у народ» революційної молоді.

На межі 70-80-х рр. незалежна і чесна позиція Тургенева, незмінна шляхетність його творчих пошуків нарешті принесли йому заслужену славу як у Росії, так і за кордоном. Для письменників Заходу він став головним представником російської культури й одним із корифеїв європейського реалізму. У 1878 р. він разом із В. Гюго керував міжнародним літературним конгресом у Парижі.

Навесні 1882 р. проявилися перші ознаки важкої хвороби, яка виявилася смертельною. Помер письменник у 1883 р. у Буживалі, неподалік від Парижа, на віллі П. Віардо. За кілька місяців до смерті Тургенєв видав першу частину «Віршів у прозі» – цикл ліричних мініатюр, що став своєрідним прощанням письменника з життям, батьківщиною та мистецтвом.

В. Маркович

Твори І. С. Тургенєва

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Письма в 18-ти т. Т. 5. 1862-1864 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1988. – 640 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Письма в 18-ти т. Т. 6. Апрель 1864-декабрь 1865 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1989. – 366с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Письма в 18-ти т. Т. 7. 1866-июнь 1867 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1990. – 448 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Письма в 18-ти т. Т. 8. Июнь 1867-июнь 1868 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1990. – 414 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Сочинения в 12-ти т. Т. 7. Отцы и дети Повести и рассказы. Дым. 1861-1867 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1981. – 559 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Сочинения в 12-ти т. Т. 9. Повести и рассказы. 1874-1877. Ноябрь 1876 / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1982. – 574 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Сочинения в 12-ти т. Т. 10. Повести и рассказы. 1881-1883. Стихотворения в прозе. 1878-1883. Произведения разных годов. / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1982. – 609 с.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений и писем в 30-ти т.: Сочинения в 12-ти т. Т. 11. «Литературные и житейские воспоминания». Биографические очерки и некрологи. Автобиографические материалы. Незавершенные замыслы и наброски, 1852-1883. Произведения разных годов / И. С. Тургенев. – М.: Наука, 1983. – 537 с.

Тургенєв І. С. Избранное / И. С. Тургенев. – К.: Веселка, 1979. – 488с.

Тургенев И. С. Избранные произведения / И. С. Тургенев. – Запорожье: Премьер, 2003. – 272 с.

Тургенев И. С. Избранные сочинения / И. С. Тургенев. – М.: Худож. лит., 1987. – 671 с. – (Б-ка учителя).

Тургенев И. С. Вешние воды: Повести. Стихотворения в прозе / И. С. Тургенев. – К.: Радянська школа, 1988. – 207 с.: ил.

Тургенев И. С. Гамлет и Дон Кихот: Речь, произнесенная 10 января 1860 года на публичном чтении в пользу Общества для вспомоществования нуждающимся литераторам и ученым / И. С. Тургенев // Русская критика эпохи Чернышевского и Добролюбова: Сборник статей. – М.: Дет. лит., 1989. – С. 352-369.

Тургенев И. С. Дворянское гнездо. Накануне. Первая любовь / И. С. Тургенев. – Ужгород: Карпаты, 1986. – 328 с.

Тургенев И. С. Дым; Новь; Вешние воды; Стихотворения в прозе / И. С. Тургенев; вступ. ст. и примеч. А. Чичерина. – М.: Худож. лит., 1981. – 608 с. – (Б-ка классики. Рус. Классич. Лит-ра).

Тургенев И. С. Записки охотника / И. С. Тургенев. – М.: Просвещение, 1985. – 256 с. – (Школьная библиотека).

Тургенев И. С. Записки охотника / И. С. Тургенев. – М.: Худож. лит., 1985. – 254 с.

Тургенев И. С. Записки охотника / И. С. Тургенев. – Тула: Книжное изд-во, 1976. – 125 с.

Тургенев И. С. Записки охотника. Отцы и дети: Роман / И. С. Тургенев. – Мн.: Маст. лит., 1988. – 431 с.

Тургенев И. С. Записки охотника. Отцы и дети / И. С. Тургенев. – М.: Правда, 1986. – 448 с.

Тургенев И. С. Записки охотника: Рассказы / И. С. Тургенев. – Каунас: Швиеса, 1987. – 328 с.

Тургенев И. С. Из «Записок охотника»: Бирюк; Из «Стихотворений в прозе»: Порог / И. С. Тургенев // Хрестоматия по литературе для средней школы: Учебное пособие для 5-9 кл. / Сост. Э. Н. Аламдарова, Ю. Л. Безрук, Л. В. Евдокимова и др. – Астрахань: Изд-во Астрах. педагог. ин-та, 1994. – С. 273-282.

Тургенев И. С. Накануне. Отцы и дети / И. С. Тургенев. – М.: Худож. лит., 1969. – 351 с.

Тургенев И. С. Накануне. Отцы и дети. Степной Король Лир / И. С. Тургенев. – Л.: Худож. лит., 1985. – 368 с. – (Классики и современники).

Тургенев И. С. Новь: Роман / И. С. Тургенев. – Мн.: Ураджай, 1985. – 272 с.

Тургенев И. С. Отцы и дети: Роман / И. С. Тургенев. – М.: Сов. Россия, 1985. – 256 с. – (Б-ка юношества).

Тургенев И. С. Отцы и дети / И. С. Тургенев. – Элиста: Калмыцкое Книжное Издательство, 1970. – 190 с.

Тургенев И. С. Памяти Ю. П. Вревской; Голуби; Враг и друг; Мы еще повоюем! / И. С. Тургенев // Хрестоматия по литературе для средней школы: Учебное пособие для 5-9 кл. / Сост. Э. Н. Аламдарова, Ю. Л. Безрук, Л. В. Евдокимова и др. – Астрахань: Изд-во Астрах. педагог. ин-та, 1994. – С. 435-438.

Тургенев И. С. Первая Любовь: Повести / И. С. Тургенев. – К.: Дніпро, 1988. – 399 с.

Тургенев И. С. Первая Любовь: Повести / И. С. Тургенев. – М.: Сов. Россия, 1989. – 336 с.

Тургенев И. С. Песнь торжествующей любви. Старые портреты / И. С. Тургенев // Предания веков: Русская историческая повесть XIX-начала XX столетия. – В 2-х т. Т. 2. – К.: Дніпро, 1990. – С. 336-375.

Тургенев И. С. По поводу «Отцов и детей» / И. С. Тургенев // Русская критика эпохи Чернышевского и Добролюбова: Сборник статей. – М.: Дет. лит., 1989. – С. 370-379.

Тургенев И. С. Рудин: Роман / И. С. Тургенев. – М.: Дет. лит., 1990. – 159 с.

Тургенев И. С. Рудин. Дворянское Гнездо. Накануне. Отцы и дети: Романы / И. С. Тургенев. – М.: Московский рабочий, 1974. – 608 с.

Тургенев И. С. Рудин. Дворянское Гнездо / И. С. Тургенев. – М.: Юрид. лит., 1980. – 294 с.

Тургенев И. С. Рудин. Дворянское гнездо. Накануне. Отцы и дети / И. С. Тургенев; вступ. ст. и примеч. М. Ерёмкина; художн. В. Домогацкий. – М.: Худож. лит., 1983. – 544 с; ил. – (Б-ка Классики. Русская Литература).

Тургенев И. С. Рудин. Накануне / И.С.Тургенев; пояснит. статья к романам. Н. В. Богословского. – М.: Сов. Россия, 1986. – 272 с; 1 л. портрет. – (Школьная литература).

Тургенев И. С. Сцены и комедии / И. С. Тургенев. – М.: Правда, 1984. – 496 с.

Про життя і творчість

Абрамов Ю. А. Тургенев «Дворянское гнездо» / Ю. А. Абрамов, В. Н. Демин // 100 великих книг. – М.: Вече, 2000. – С. 404-407. – (100 великих).

Авдоница Т. В. Стихотворение в прозе И.С.Тургенева «Собака» / Т. В. Авдоница // Литература в школе. – 2004. – № 8. – С. 36-37.

Айзерман Л. С. Беспокойный и тоскующий Базаров / Л. С. Айзерман // Литература в школе. – 2002. – С. 30-38.

Айзерман Л. Роман И. С. Тургенева «Отцы и дети» на уроках литературы / Л. С. Айзерман // Литература в школе. – 2007. – № 8. – С. 25-32; № 10. – С. 26-30.

Акимова Н. Н. «Неотразимо, как гроза...»: Повесть «Ася» в творческой эволюции И. С. Тургенева / Н. Н. Акимова // Литература в школе. – 2007. – № 6. – С. 6-10.

Аксенова Л. А. Стихотворение в прозе И. С. Тургенева «Дурак» / Л. А. Аксенова // Уроки литературы (Приложение к Литературе в школе). – 2006. – № 9. – С. 10-12.

Апевалов В. А. «Как хороши, как свежи были розы...»: Стихотворение в прозе И. С. Тургенева / В. А. Апевалов // Литература в школе. – 2006. – № 3. – С. 40.

Богомолва Е. И. И. С. Тургенев «Записки охотника»: О жанровых особенностях; «Отцы и дети»: О сюжете романа / Е. И. Богомолва, Т. К. Жаров, М. М. Кедрова // Пособие по литературе для слушателей подготовительных отделений высших учебных заведений: Учебное пособие. – М.: Высш. шк., 1989. – С. 192-215.

Борисов М. Библейские реминисценции в творчестве И. С. Тургенева: На примере повести «Муму» / М. Борисов // Литература. – 1998. – № 13. – С. 14.

Бялый Г. Тургенев и русский реализм / Г. Бялый // Русский реализм. От Тургенева к Чехову: Монография. – Л.: Сов. писатель, 1990. – С. 13-244.

«Вся моя біографія – у моїх творах»: До 195-річчя від дня народження І. С. Тургенева // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2013. – № 4. – С. 59-71.

Гапоненко П. А. «Природа ...стройной верна простоте»: Междисциплинарные связи при изучении лирики И. С. Тургенева / П. А. Гапоненко // Литература. – 1997. – № 3. – С. 124.

Дроздовський Д. Літературне дежавю: про спільність композиційних сценаріїв у повісті «Ася» І. Тургенева й романі

«Перехресні стежки» І. Франка / Д. Дроздовський // Дивослово. – 2008. – № 12. – С. 43-47.

Душина Л. Н. «Бежин луг» в ряду произведений И. С. Тургенева / Л. Н. Душина // Анализ художественного произведения: Худож. произведение в контексте творчества писателя: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – С. 89-101.

Егоршилов Л. Что есть на земле дорого...: К 175-летию со дня рождения И. Тургенева / Л. Егоршилов // Библиотекарь. – 1993. – № 9. – С. 42-45.

Ермолаева Н. Л. Роман И. С. Тургенева «Дворянское гнездо» / Н. Л. Ермолаева // Литература в школе. – 2006. – № 1. – С. 29-34.

Иконникова Е. П. Тема родины в «Стихотворениях в прозе» И. С. Тургенева «Русский язык», «Деревня» / Е. П. Иконникова // Литература в школе. – 1994. – № 6. – С. 74-76.

К 185-летию со дня рождения И.С.Тургенева // Уроки литературы. – 2002. – №5. – С.1-15.

Каждан Л. Жизнь и смерть Евгения Базарова: По роману И. С. Тургенева «Отцы и дети» / Л. Каждан // Литература. – 1997. – № 36. – С. 13.

Калинина И. В. История одной любви: Урок в 8 классе по повести И.С.Тургенева «Ася» / И.В.Калинина // Литература в школе. – 1994. - № 6. – С.85-87.

Катков М. Н. О нашем нигилизме: По поводу романа Тургенева «Отцы и дети» / М. Н. Катков // Литература. – 1996. – № 7. – С. 7-9.

Колодочкина Е. «День, когда мне не светили ваши глаза – потерянный»: И. С. Тургенев и Полина Виардо / Е. Колодочкина // Эхо планеты. – 2003. – № 47. – С. 38-41.

Костин В. И. Тургенев и народная песня / В. И. Костин // Литература в школе. – 2006. – № 3. – С. 45.

Костюк Е. Загадка Рудина: Приёмы изучения поэтики характера героя через эпизод на уроках, посвящённых творчеству И. С. Тургенева. 10 класс / Е. Костюк // Відродження. – 1994. – № 2. – С. 27-29.

Лебедев Ю. В. Тургенев / Ю. В. Лебедев. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 608 с. – (Жизнь замечательных людей).

Лебедев Ю. В. Иван Сергеевич Тургенев: Книга для учащихся старших классов средней школы / Ю. В. Лебедев. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с. – (Биография писателя).

Лекманов О. О жизни «ничтожной перед вечностью» и «жизни бесконечной» в романе «Отцы и дети» / О. Лекманов // Литература. – 1998. – № 2. – С. 2-3.

Маркарян С. Э. «Простые, ясные линии» трагедии: анализ повести И. С. Тургенева «Муму» / С.Э.Маркарян // Уроки литературы (Приложение к Литературе в школе). – 2006. – № 9. – С. 13-15.

Марулло Т. Г. «Ночной разговор» Бунина и «Бежин луг» Тургенева / Т. Г. Марулло // Вопросы литературы. – 1994. – Вып. III. – С. 109-124.

Мостовская Н. Н. «Пушкинское» в творчестве Тургенева / Н. Н. Мостовская // Русская литература. – 1997. – № 1. – С. 8.

Недзвецкий В. А. В мире природы и человечества: «Записки охотника» И. С. Тургенева / В. А. Недзвецкий // Литература. 1995. – № 1. – С. 2-3.

Недзвецкий В. А. Женские характеры в творчестве И. С. Тургенева / В. А. Недзвецкий // Литература в школе. – 2007. – № 6. – С. 2-5.

Недзвецкий В. А. Искушенная гармония: Опыт творческого портрета И. С. Тургенева / В. А. Недзвецкий // Литература в школе. – 2002. – № 2. – С. 12-18.

Недзвецкий В. А. Любовь в жизни Тургеневского героя / В. А. Недзвецкий // Литература в школе. – 2006. – № 11. – С. 11-14.

Недзвецкий В. А. Любовь – крест – долг...: Повесть И. С. Тургенева «Ася» / В. А. Недзвецкий // Литература. – 1996. – № 7. – С. 10-11.

Недзвецкий В. А. Противники и собратья по судьбе: Базаров и Павел Кирсанов / В. А. Недзвецкий // Литература в школе. – 1998. – № 7. – С. 23-35.

Писарев Д. И. Базаров («Отцы и дети», роман И. С. Тургенева) / Д. И. Писарев // Русская критика эпохи Чернышевского и Добролюбова: Сборник статей. – М.: Дет. лит., 1989. – С. 310-338.

Пичугина Г. П. И. С. Тургенев и Ю. П. Вревская / Г. П. Пичугина // Литература в школе. – 1997. – № 3. – С. 32.

Полтавец Е. Роман в «комиксах»: «Отцы и дети» И. С. Тургенева / Е. Полтавец // Литература. – 1996. – № 7. – С. 12.

Полтавец Е. Сфинкс. Рыцарь. Талисман: Мифологический и метафорический контекст романа И. С. Тургенева «Отцы и дети» / Е. Полтавец // Литература в школе. – 1999. – № 6. – С. 27-40.

Романичева Е. С. «Смысла, отдельного о поэтики, не существует»: Материалы к уроку-практикуму по стихотворению И. С. Тургенева «Русский язык» / Е.С.Романичева // Литература в школе. – 2007. – № 12. – С. 23-24.

Рослякова Л. Высоты прозрения: Рассказ Тургенева «Муму» / Л. Рослякова // Литература. – 1995. – № 38. – С. 2-3.

Скокова Л. И. И. С. Тургенев накануне кризиса в России 40-х годов / Л. Скокова // Вопросы литературы. – 1995. – Вып. 3. – С. 323-331.

Скокова Л. И. И. С. Тургенев о человеческом достоинстве: По рассказу «Муму» / Л. И. Скокова // Литература в школе. – 2002. – № 2. – С. 22-25.

Скокова Л. И. Эстетическое единство «Записок охотника» И. С. Тургенева и образ рассказчика / Л. И. Скокова // Литература в школе. – 2006. – № 3. – С. 19-21.

Соболев Л. Вокруг «Отцов и детей»: По роману И. С. Тургенева / Л. Соболев // Литература. – 1996. – № 7. – С. 5.

Сохряков Ю. И. «Посол русского романа»: И. С. Тургенев / Ю. И. Сохряков // Художественные открытия русских писателей: О мировом значении рус лит.: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – С. 23-33.

Султанов Ю. И. Величественный образ родины: Рассказ И. С. Тургенева «Бежин луг» / Ю. И. Султанов // Всесвітня література. – 1997. – № 2. – С. 31-37.

Султанов Ю. И. Горькая правда о своём народе: Повесть И. С. Тургенева «Муму» / Ю. И. Султанов // Відродження. – 1996. – № 2. – С. 24-28.

Торопчина Л. «Отцы и дети» – роман о любви: И. С. Тургенев / Л. Торопчина // Литература. – 1996. – № 1. – С. 9.

Тургенев И. С. «Отцы и дети» // Литература. – 1997. – № 31. – С. 8-12.

Тургенев Иван Сергеевич // 500 знаменитых людей планеты. – Харьков: Фолио, 2005. – С. 810-812.

Тургенев И. С. // Хрестоматия по литературе для средней школы: Учебное пособие для 5-9 кл. / Сост. Э. Н. Аламдарова, Ю. Л. Безрук, Л. В. Евдокимова и др. – Астрахань: Изд-во Астрах. педагог. ин-та, 1994. – С. 434.

Тургенєв Іван. «Судьбы своей переменить нельзя...» // Любов славетних письменників у листах і в житті: Збірник художньо-документальних нарисів / Автор-упорядник В. Кирилюк. – К.:

Криниця, 2008. – С. 412-421. – (Серія «Серця скоряються коханню»).

Фогельсон И. А. Роман И. С. Тургенева «Отцы и дети» / И. А. Фогельсон // Литература учит. 10 класс: Книга для учащихся. – М.: Просвещение, 1990. – С. 51-86.

Харитонов Е. В. Эти странные истории: Фантастика И. С. Тургенева / Е. В. Харитонов // Библиография. – 1995. – № 1. – С. 44-52.

Харитонова О. И. Повесть И.С.Тургенева «Ася» на уроках литературы в VIII классе / О. И. Харитонова // Литература в школе. – 1994. – № 6. – С. 77-84.

Черных Е. Лев Толстой хотел застрелить Тургенева на дуэли / Е. Черных // Комсомольская правда в Украине. – 2018. – 14-21 июня. – С. 11.

Шостка А. Н. Что бы сказал Сократ?; Что бы сказал Сартр?: И. С. Тургенев «Отцы и дети» / А. Н. Шостка // Русская классика. Опыт прочтения: Учеб. пособие. – К.: Вища шк., 1992. – С. 5-14.

Штильман С. Герасим и другие: Творчество И. С. Тургенева / С. Штильман // Литература. – 1997. – № 20. – С. 2.

Юрченко А. А. Некоторые аспекты прочтения романа И. С. Тургенева «Дворянское гнездо» / А. А. Юрченко // Литература в школе. – 1998. – № 6. – С. 28.

Розробки уроків та сценарії

Дресвянников В. В. «Родине поклонитесь...»: Литературная композиция по творчеству И. С. Тургенева. 10 класс / В. В. Дресвянников // Литература в школе. – 1998. – № 6. – С. 146-149.

Желябовская Н. Е. Струны русской души: Литературно-музыкальный вечер, посвященный связи творчества И. С. Тургенева с музыкой / Н. Е. Желябовская // *Читаем, учимся, играем.* – 2006. – № 8. – С. 41-47.

Осанова Н. Н. Урок внеклассного чтения по рассказу И. С. Тургенева «Перепелка» / Н. Н. Осанова // *Литература в школе.* – 2005. – № 2. – С. 40-41.

Слюсарева К. В. І. Тургенєв «Живі моці». Розуміння щастя у творі: Урок додаткового читання у 10 класі / К. В. Слюсарева // *Зарубіжна літ-ра в школі.* – 2017. – № 9-10. – С. 67-69.

Слюсарева К. В. Тема бідних і зневажених у творчості митців: Урок в 10 класі [тема уроку «Компаративний аналіз однойменних творів М. Ю. Лермонтова, І. С. Тургенева, І. Вазова «Жебрак»] / К. В. Слюсарева // *Зарубіжна літ-ра в школі.* – 2016. – № 23-24. – С. 74-79.

Соловей Т. Г. Знакомые незнакомцы: Урок внеклассного чтения по рассказу Э. Сетон-Томпсона «Уличный певен» и стихотворению в прозе И. С. Тургенева «Воробей» / Т.Г.Соловей // *Литература в школе.* – 2005. – № 3. – С. 44-48.

Интернет-ресурсы

Тургенєв Іван Сергійович [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енцикл. – Електр. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%94%D0%B2_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. –

– Назва з екрану. – Дата останньої правки 22.02.2018. – (Дата звернення 07.09.2018).

Іван Тургенєв – біографія коротко [Електронний ресурс] // dovidka.biz.ua: Довідник цікавих фактів та корисних знань. – Електр. дані – Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua/ivan-turgeneyev-korotka-biografiya>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 07.09.2018).

Тургенєв Іван Сергійович [Електронний ресурс] // Національний музей Тараса Шевченка. – Електр. дані – Режим доступу: <http://museumshevchenko.org.ua/element.php?id=268>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 07.09.2018).

Маркович В. Тургенєв Іван Сергійович – біографія [Електронний ресурс] / В. Маркович. – Електр. дані – Режим доступу: <https://zarlit.com/author/turgeneyev.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 07.09.2018).

Тургенєв Іван Сергійович – біографія [Електронний ресурс] // Портал про освіту в Київській області. – Електр. дані – Режим доступу: <http://www.oblosvita.kiev.ua/6068/biografiya-turgenyeva-ivana-sergijovicha/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 07.09.2018).

Зміст

Біографія письменника.....	3
Твори І. С. Тургенєва	12
Про життя і творчість.....	15
Розробки уроків та сценарії.....	21
Інтернет-ресурси.....	22